

Janko Mlakar: MONTEROSA IN MATTERHORN

Matterhorn je kakor melodija lepe pesmi. Slišiš jo samo enkrat, in že ti ostane v spominu. In kadarkoli se zopet oglasi, ti vselej iznova ogreje srce.

Zgodilo se je že, da se je kdo zaljubil v deklico, ki jo je videl le naslikano. Tako sem se jaz zagledal v Matterhorn. Zahrepenel sem že takrat po njem, ko sem še slikal po šolskih knjigah planike, gorske palice in cepine (pri derezah mi je, žal, moja risalna umetnost odpovedala). Kolikokrat so mi pač misli od Homerja in pozneje — mea culpa — od dogmatike in moralke ušle na Matterhorn!

Da bi ga vsaj videl v resnici in ne samo na sliki! Da bi se želel nanj vzpeti, ne, za to sem bil takrat še preskromen. Ta prešerna želja se mi je šele obudila, ko sem ga prvokrat zagledal, in sicer tam v Engadinu s Piz Morteratscha. Nebroj gora sem videl krog sebe v jasnem jutru, a Matterhorn sem takoj spoznal. Vedel sem, da tista vitka ledena piramida, ki se je tako dvigala na vzhodnem obzorju, more biti le »on«, kralj med gorami. In od tistega lepega dne me je Matterhorn klical in klical...

Želja se mi je izpolnila šele lani. In kadar se spomnim tistih lepih ur, ki sem jih preživel v njegovem kraljestvu, vselej se mi zopet ogreje srce. Matterhorn je pač kakor lepa melodija...

Zermatt.

V prijatelju Francetu sem dobil tovariša; Lojze je odpovedal.

»Veš, Janko,« zatrjeval mi je, ko je kobacal na sestopu s Prisojnika po ostrem grebenu navzdol, »na Matterhornu ni nič hujše, da, še lažje je! In jaz bi šel gotovo s teboj, ako bi mi le finančni minister ne delal težkoč.«

Jaz sem na to molčal. Ko sem pa potem ponoči tam v tisti luknji nad Turnom pri njem bedel, sem mu rekel potihem (da ga nisem zbudil): »Ljubi Lojzek, zelo rad bi te imel s seboj na Matterhorn, če bi bil tak, kakor si bil pred leti; za sedaj pa skoraj raje vidim, da ti finančni minister dela težkoče.« —

S Francetom sva imela lep spored, takole: sestanek v Vogogni, prijetna vožnja v Macugnago, prestop čez Neues Weisstor v Zermatt,

Cima di Jazzi i. t. d. Toda iz vsega tega ni bilo nič. Vsled nepričakovano nastalih težkoč se je France turi odpovedal, in tako sem prišel v Zermatt. mesto čez bleščeči Gornerski ledenik, skozi temni Simplonski predor.

Zermatt (1609 m) je bila v začetku prejšnjega stoletja od sveta ločena in zapuščena vas. Ko je prišel prirodoslovec Saussure čez Theodulpass v Mattertal, se je začudil, da je tu zadel na obljuden kraj. Še bolj pa se je čudil, ko ni mogel dobiti ne za denar, ne za lepo besedo hrane. Gostilničarja je moral s samokresom ugnati, da je dobil nekaj malega jedi in pijače.

Dandanes je seveda vse drugače. Lesene, a lične hiše domačinov se kar izgube med številnimi večjimi in manjšimi hoteli. Sploh ti Zermatt naredi takoj vtis svetovnega gorskega letovišča. Črez dan, zlasti ob lepem vremenu, je bolj prazno, ker je vse, kar more lezti, na izletih. Zvečer pa, ko zasvetijo mogočne obločnice, ni na glavni in edini cesti nič manjša gneča, kakor na pariških bulevardih.

Za ves ta napredek se ima Zermatt zahvaliti edino-le Matterhornu. Brez njega bi izgubil vso svojo privlačno silo. Ako bi se ne dvigal v koncu doline Matterhorn, in to skoraj tri tisoč metrov nad vasjo, bi bil Zermatt navadna planinska vas, kakor jih je mnogo drugih po samotnih planinah. Da, vsa druga sela, raztresena po dolini Visp (Nicolaital), bi imela pred njim veliko prednost, ker nudijo krasne poglede na ledeni svet nad Gornerskim ledenikom, med tem ko bi se iz Zermatta videlo le nekaj vrhov Mischabelske skupine. Tako pa je Zermatt, s svojim kraljem Matterhornom v ozadju, slika, kakor je ne najdeš nikjer drugod v Alpah.

Domačini to dobro vedo; zato gledajo hvaležno na svoj Matterhorn in so vselej žalostni, če ga zastre za več dni megla. Kajti nekaj časa se tujci dajo z upanjem tolažiti. Ako pa leže sivi oblaki le predolgo nad vso pokrajino, se letoviščarji, zlasti planinci, le naveličajo, in Zermatt se jame prazniti. —

Deževno žalosten dan je bila tudi tretja nedelja v juliju l. 1927., ko sem se proti večeru pripeljal iz doline Visp v Zermatt. Ker sem pa kot izkušen mož vedel, da po dežju vedno pride lepo vreme, in sem se dobro preskrbel s pristno potrpežljivostjo, me oblaki s tistim vred, kar se je od njih odcejalo, ni dosti motilo. Potegnil sem kapuco črez glavo in odšel proti cerkvi, za katero me je v »Pension Julien« čakala že prej naročena soba. Bil sem prijazno sprejet, dasi je bila »Fräulein Rosi«, ki je domača hči in gospodinja obenem, nekoliko razočarana, ker sem prišel sam.

»Ich hab mich schon so gefreut auf die Herren und hab' ihnen das schönste Zimmer bereitet.« Tako je govorila s pojočim glasom in mi odkazala za kazen, ker sem pustil Franceta doma, menda najslabšo sobo. Ko sem pokazal na drugo posteljo pri vratih — moja je

bila pri oknu — me je potolažila, češ da dobim tovariša le v slučaju, če bi bila vsa hiša polna.

Ker je dež nekoliko ponehal, sem šel po večerji nekoliko po vasi. Pred lepo novo cerkvijo srečam župnika, na katerega sem se bil že popreje pismeno obrnil glede svoje ture.

»A, sie sind der Gottesmann, der aufs Matterhorn will?« odzdravi mi dobrovoljno. »Sind Sie aber auch trüniert? Haben Sie überhaupt je schon Hochturen gemacht?«

Seveda sem se takoj hotel postaviti s svojo Jungfrau; a nisem uspel.

»Das lass' ich nicht gelten.«

Gospod je najbrže mislil, da sem se na Jungfraujo peljal po železnici.

Ko sem mu omenil M. Blanc, je zadovoljno pokimal: »No, das lass' ich gelten.«

Preden sva se razšla, mi je še svetoval, naj ne lezem na Matterhorn, dokler bo ves v snegu, in me je slednjič »potolažil«, da bo komaj kaj s turo, ker je vreme trajno izpremenljivo.

Toda, ko se drugo jutro zbudim — še pred solničnim vzhodom — in pogledam skozi okno, sem bil prijetno presenečen. Bilo je popolnoma jasno in Matterhorn je stal pred menoj tako blizu, da bi kar z roko segel po njem. V hipu sem bil oblečen in pred hišo; nato sem odhitel skozi vas na nizek grič. Tu obstojim kakor ukopan, gledam in strmim... Da je Matterhorn lep, sem vedel; da pa je tako nepopisno lep, nisem pričakoval. Podoben je vitki, poldrugi tisoč metrov visoki piramidi, stoječi na ledenem podstavu. Sosedov nima. Popolnoma sam se dviguje neposredno izza zelenih planin in gleda veličastveno doli v globoko globel na svoje verne podanike. Bil je ves bel, le tuintam, na najbolj strmih mestih, se je črnila kaka temna progga. Kar grozen se mi je zdel v svojem ledenem veličastvu in spoznal sem, da preži v teh sneženih in ledenih stenah smrt...

Medtem je vzšlo solnce. Zlat pramen je pozlatil Matterhornu njegov slemenu podobni vrh, nato je zdrknil po strehi navzdol, zavel na ramo in se slednjič spustil po pobočju na ledeno podnožje. Ves Matterhorn je zagorel v jutranji zarji. Tega prizora ne pozabim nikdar.

Po zajutru sem šel po vasi, da bi izvedel, kako je s turo na Matterhorn. Pred hotelom M. Rosa je postajalo nekaj vodnikov in čakalo — kakor svetopisemski delavci — da bi jih kdo najel. Izvedel sem takoj, da ne bo še nič: »Sedaj ne, čez nekaj dni morda; sedaj je še preveč snega,« sodili so splošno. Močan čokat mož, Jože Biner, se mi je pridružil in me je spremil do cerkve.

»Narediva kaj drugega,« ponudil se mi je, »n. pr. Rimpfischhorn.«

»Ne, če hočete, M. Rosa.«

»M. Rosa? Toda gospod, tam so špranje, in če padem noter, me bode te izvlekli vi ven?«

»Gotovo ne,« zasmejim se; »mislim, da imate svojih osemdeset kil, če ne več.«

»Rajši več. Torej vidite, da sama ne moreva iti. Bom poizvedel, če gre še kaka druga partija in vas o tem obvestim.«

»Dobro; pridite kar v Pension Julien!«

Čez pičle pol ure je bil že za menoj z veselo vestjo, da bova imela na turi družčino.

»Kaj pa Matterhorn?« poprašujem ga trdovratno.

»No, ta pride potem na vrsto; samo enega vodnika bova še privzela.«

»Kaj me vi sami ne morete voditi?«

»Ja, Här, Matterhorn ischt nicht so ein Berg, wie andere Berge, besonders bei diesen Schneesverhältnissen. Jetzt ischt er bös, sehr bös.« Spoznal sem, da zermattski vodniki dobro skrbijo za turistovo varnost, pa tudi za lastno. Toda Biner me ni prepričal. Sklenil sem, da ostanem pri enem vodniku in to tem lažje, ker se je drugemu upiral moj — finačni minister.*

(Dalje prih.)

Bojan Stopica: SEVERO-ZAPADNA STENA GREBENA (2223 m) IN SEVERNA STENA SKUTE (2532 m)

Pušto, megleno jutro v zgodnjem avgustu (1927.) nas je zbudilo v Cojzovi koči. Dasi nespočiti, smo se namenili, da zmagamo do takrat še nepreplezano severozapadno steno Grebena.

Krog ½6. ure smo odšli iz kočice po stari zgornji poti, ki pelje v Kokro, mimo plošče ponesrečenega Sterleta, proti snegu, ki sem ga na eni izmed prejšnjih tur, ko sem si ogledal steno, določil za vstop. Izpod Grintavca se zdi ta stena silna, proti vrhu previsna ali vsaj navpična, na prvi pogled neprehodljiva. Spodaj je razdeljena po več ogromnih žlebovih. En grebenček te stene seza precej globoko v Suhi Dol (do višine 1650 m). Ob tem jeziku se vzdrži globoko v poletje sneg, ki ga navali plaz s stene. Tu smo nameravali vstopiti; s poti smo zavili proti steni že nekaj pred tem snegom, kmalu onstran drčice z rdečkastim prodom, preko katere pelje pot.

Običajno, nekako mrzlično razpoloženje, ki mu človek zapade, preden prične plezati, nas je popuščalo. Boris je zadržal sapo in mirno motril steno, ki v frontalni legi zares imponuje. Vinko se je

* Vodniška taksa za Matterhorn znaša 130 švic. fr., torej za dva vodnika 260 fr., prenočišče in drugo 40 fr., skupaj 300 fr. Matterhorn postane lahko na ta način jako drag, pravi »luksus«.

kazal stoika, kakor vedno. Stopali smo tiho, vsak v svojih mislih; enkrat nas je zmotil gams, ki je piskal nekje v stenah, večkrat Vinko, rožljajoč s klini.

Vstopili smo v 10 — 12 m dolg kamin, ki je zgoraj odprt v nekak žleb s previsnim dnom. Nad kaminom smo splezali po ozki polici na levo v teren, ki je radi trave in krušljivih skal precej opasen. Nato smo po nekaj žlebičih in deloma po prosti steni priplezali do police, po kateri smo prešli na desno v dolg, globok in dokaj položen žleb. »Spodaj bo lahko,« smo sodili v dolini; »težkoče bodo le proti koncu stene!« Pa že spodaj ni bilo lahko; kako bo proti vrhu? Po žlebu smo priplezali do police, v kateri smo si že v dolini, ko se je bila megla odgrnila, izpeljali smer. Polica je nagnjena, mi smo po njej v megli vsak na svojo roko deloma plezali, deloma hodili.

Kar se pred nami iz megle izmota kakih 50 m visoka, silna, izprana, čisto navpična črna stena. Pogledali smo najprej njo, nato drug drugega. »Ali pojde?« je izražal naš pogled. »Zelo težko bo. Morda nemogoče,« je govoril pomislek. »Mora iti!« je bodril pogum. Medtem se je megla deloma razgrnila in videli smo, da položaj ni tako strašen, da se dá stena obiti. Boris in jaz sva silila v nekak kuloar na levi od te črne stene, Vinko pa v žleb na desni, meneč, da je vrh proti desni. Vinkov predlog je zmagal. Na koncu žleba smo priplezali v majhno kotanjo. Izhod tvorijo en kamin in rdeč, moker žleb, ki se konča v majhni zijalki. Splezali smo po žlebu in prestopili na ploščo, kakih 10 m dolgo; onadva sta jo s trenjem obleke še lahko zmagala; ker sta bila meni pustila cepine, me je moral Boris zavarovati z vrvjo.

Žleb, po katerem smo nadaljevali, je kmalu zaprla stena. Vinko jo je hotel obiti ob nekem okencu na levi strani; z Borisom pa sva se obrnila, ker sva bila že navezana, po navpičnem ozkem kaminu. Ta se na vrhu zoži tako, da je bilo treba plezati po zunanji strani in v špranji gvozditi z enim kolenom. Izstop iz kamina zapira trebuchast previs, ki ima na eni strani ozko špranjo kot nadaljevanje kamina. Že sredi kamina je bilo treba sleči čevlje. »Varoval« sem Borisa, kolikor sem ga v skrajno neugodnem položaju pač mogel; klinov nisem imel pri sebi, ker jih je vse nosil Vinko. Boris mi je pustil svoj cepin in mi je zlezal na rame, od tu do previsa, kjer se je mučil precej časa, dokler ga ni premagal in ni izginil izpred oči. Vrv je potekla; kmalu mi je ukazal, naj plezam za njim. Nekaj časa, do 2 m plezanja, mi je vrv pomagala in to do stopa, kamor je stopil Boris z mojih ram; potem je popustila in se zapletala. V špranji sem gvozdil s prsti leve noge in skušal izplezati; cepina in vrv sta me močno ovirala, od zgoraj pa mi je pretil kameniti »blagoslov«. Ko sem z noge prestopil, sem nevede potisnil vrv v špranjo, zato prsti niso oprijeli in noga je zdrsnila. Ker je bil sunek močan in roke na slabih oprimkih niso vzdržale, sem zdrsnil kake 3 m nižje, a sem se k sreči na vrhu ka-

mina ujel, nevoljen na tovariša, ki je očitno name, na previs in cepine pozabil. Z nenapeto vrvjo sem izplezal. In glej: kakih 15 m proč od previsa. me je Boris sredi debelega proda po dr. Jugovih navodilih imenitno »varoval«: zares oprt z nogama v skale in s prsi v cepin — pa se je pogovarjal z Vinkom, ki je bil medtem pripelzal okrog stenice gori nad njega.

Priplezali smo po lahkem terenu do neke navpične skale, pri kateri smo postavili ponosno piramido. Nadaljevali smo nato po ne težkem terenu proti vrhu. Na greben smo prišli kakih 50 m proč od pravega vrha.

Megle so se razpodile. Solnce je sijalo veselo, Kočna in Grintavec pred nami sta nam bila vedno bližja, vedno lepša, svetlejša, mogočnejša. Široka lepota nam je ganila obraze in dušo.

Zamislil sem se. Plezanje! Neutešeno hrepenenje po višini, po težko dosegljivem cilju, neodoljivo!

Lepo je tako! Sedel bi človek in mislil, mislil. Kako čudna je človeška duša! Nenasitna, nikoli utešena. V stenah, kjer še ni tipala človeška roka, še ni drsala plezalka, tam najde hrepeneča duša največje ugodje.

Plezalca privlačujejo planine s silo, ki se ne da utešiti, dokler se ji ne vdaš. Planine in plezalec sta si slična, večna prijatelja in večna tekmeča...

*

V koči smo bili kmalu. Dognali smo, da smo steno — kakih 600 m visoko — preplezali v ca. 4 urah. Prišli smo zelo žejni, ker že od jutra nismo pili. In smo vsi trije dobili 1 l vode, ker je je baje primanjkovalo.

Iz kočice smo šli s težkimi nahrbtniki preko Mlinarskega sedla na Ravni. Molčali smo: vsak je mislil svoje in občudoval svoje. V Češki koči smo se dodobra najedli in naspali. Zjutraj smo odšli okrog 6. ure iz kočice skozi Žrelo na Vodine pod severno steno Skute. Vstop in smer, v kateri sta plezala Saar in Satler, je lahko najti. Steno prerežeta dva ogromna žleba, desni enkrat, levi dvakrat zlomljen, in se vlečeta med dvema grebenčkoma, ki sta točno v smeri proti severu. Po levem izmed teh grebenčkov smo hoteli plezati na vrh, ker nam smer, v kateri se pleza navadno čez to steno, ni bila pogodu; vedeli smo o njej, da je zelo lahka. Vse drugačen, nego je stena ob žlebu, je levi grebenček v steni; zlasti prvih 150 m je strm, s povprečno strmino kakih 80°. Vsa stena ima od najnižje točke kakih 750 m višine.

Vstopili smo nekaj metrov višje od najnižje točke na desni strani grebenčka. Napraviti smo morali še nekaj stopinj v oni sneg, na koncu katerega je pravi vstop. Po nekaj metrih lahkega plezanja smo prišli do žleba, ki je zelo sličen dr. Jugovemu pod Brinškovim

kaminom, samo da je bolj položen. Vinko je poskusil v njem kar v čevljih, pa se je moral kmalu vrniti. Obuli smo plezalke in se navezali na dve 25 meterski vrvi. V tem žlebu smo plezali večinoma v razkoraku, uporabljajoč trenje plezalk, ker oprimkov in stopov gladka skala ne nudi mnogo. Prišli smo nato po ploščah v odprti steni do police, po kateri smo prečkali steno na levo do Konja, ki smo ga morali kobaliti čisto počasi, ker krušljiva skala ne nudi mnogo oprimkov, še manj pa sigurnosti.

Čez previs, ki smo ga zmagali še lahko, ker smo vsi trije precej dolgi, smo priplezali do majhnega grebenčka. Tu je Boris plezal na levo po slabo naznačeni polici, ki je malo nagnjena. Treba je bilo posebne pazljivosti pri varovanju, ker je bilo mesto zelo krušljivo in močno izpostavljeno. Kakih 10 m proč od mene je na koncu police zadel na navpičen, 3 m visok skok. Varoval sem Borisa v dobrem položaju; le premikati se nisem mogel. Vrv je potekala nekaj metrov proč od mene za majhnim nosom, ki bi morebitni padeč gotovo zadržal. Manj siguren sem bil za vrv, ki je bila izposojena; nisem je dobro poznal in ji zato tudi nisem zaupal. Boris je skušal skok obiti spodaj; pa ni šlo; zato se je odločil, da pleza po njem naravnost navzgor. Zaradi zelo krušljivih skal je bilo opasno; Boris si je pomagal s tem, da je vse, kar se je krušilo, metal navzdol; šlo je mnogo mimo mene, nekaj pa tudi — v mene, ki se — držeč vrv in varujoč Borisa — nisem smel umikati. Vztrajal sem, kljub krvavim lisam. Težko se je boril Boris, ki je postal nervozen, s težavno ploščo. Enkrat mu je celo spodrsnilo in padel bi bil, da se ni sam ujel na cepin, ki ga je hipoma zasadel v špranjo. Končno je le splezal preko in naju pozval od zgoraj: »Naprej!« Plezal sem počasi za njim; usidral se je bil nad majhno preveso onstran plošče. Bil sem kmalu pri njem, istotako Vinko. Kot prvi je od tu naprej plezal Vinko. (Jaz sem si bil prvi dan ubil očala). Šlo je večinoma po ploščah, ki so težje preplezljive nego one spodaj; vmes pa so tudi previsni pragovi, ki so nam zastavili precej težkoč.

Vinko je vzoren predplezalec. Pomiče se mirno, skoraj ne sproži kamenčka, povelja daje preudarno; obraz mu je med plezanjem oster, a miren. Zdi se ti, da tak plezalec sploh ne more izgrešiti. On se ne bojuje z goro kot nasprotnico; on le tekmuje z njo in — hoče zmagati. Napram tovarišu pa bodi plezalcu najvišja zapoved: z v e s t o b a ! Razmišljal bi tudi o smrti, smrtni nesreči pravega plezalca; te misli pa naj ostanejo zazdaj le — m o j e. —

Na pripravnem prostoru smo postavili piramido, na papir smo napisali imena in ga vložili med dva kamena. — Plezanje je postajalo vedno lažje. Približno v višini Bab (2123 m) smo v grebenu zadeli na strmo steno. Z Borisom sva hotela po polici na desno, Vinko pa po nekem okoli 60 m visokem, rdečem kaminu navzgor. Ta kamin

je dvakrat prekinjen. Vinko se ga je kar lotil; da se ne bi razdružili, sva morala za njim. Zavarovali smo se z vrvjo in počasi napredovali. Vinko je plezal naprej, a se je iz zadnjega dela kamina vrnil in ga je raje obšel in midva za njim. Zgoraj sem se kregal, zakaj ne pazi bolj: vrv je bila zataknjena med dvema skalama, onadva pa sta godrnjala drug v drugega. — Vrh kamina smo postavili še eno majhno piramido. Priplezali smo do vode. Tu smo pili in jaz sem si izmil praske in ranice, ki mi jih je prizadejal kameniti »žegen« tovarišev.

Na levi se je kopala Rinka v solncu, mogočna v izrazu svojih sten. Koroška pred nami je bila zavita v soparico, tako da niti Obira nismo videli. Na Savinjskem sedlu nas je z daljnogledom opazoval turist.

Vinko se je vstopil poleg mene. S širokim hrbtom mi je zakril Rinko in zavriskal. Velik, mogočen se mi je zdel v onem trenutku, kakor še nikoli. Mi pa smo zapeli kakor v posmeh junakom plesnih dvoran in salonov in v izzivanje naših tekmecev — planin: »Vigred se povrne...« Odmevala je od Rinke in od Dolgega Hrbta ta večno lepa pesem ganotja iz srca in ust, kot divja davorija treh veselih mladcev, prekipevajočih življenja.

Bili smo že v lahkem terenu, že v smeri, kjer nekateri plezajo iz žleba na vrh. Kar nenadoma smo bili iz majhne meglice in na vrhu!

Na vrhu sem pogledal onadva. Obema so se zjasnile poteze na obrazu. Vinkov oster pogled je postajal pokojen. Boris si je popravil lase s čela in zavriskal — kakor da ga vidiš pod Turncem. Prijelo nas je na vrhu resnično navdušenje: pri cilju z zavestjo zmage! Postavil bi se kot vojskovodja pred zmagovito armado in izpregovoril: »Komu in kaj? Karkoli in komurkoli!« Nekaj pa bi sigurno povedal: Da sem vesel življenja, da ljubim v takih vznesenih trenutkih ves svet. Povedal bi, da pozabljam vse žalitve od onih, ki so prepričani, da mladina ne zmore ničesar. —

S Skute smo šli preko Mlinarskega sedla v Češko kočo. Izračunali smo, da smo v steni plezali okrog 7 ur. Po 12. urnem delu smo se zopet enkrat najedli in odpočili. Okrog $\frac{1}{4}$ 10. ure smo odšli brez luči skozi žleb in preko Savinjskega sedla na Okrešelj. Še pred polnočjo smo bili v Frischaufovem Domu.

Ostali smo še dva dni na Okrešlju, a vsi resnejši načrti so utonili v dolgotrajnem deževju.

Ivan Michler: GRADIŠČNICA ALI VRAŽJA JAMA

(»Društvo za raziskavanje jam« v Ljubljani.)

V zgodnji pomladi l. 1926. me je stanovski tovariš iz Logatca prvikrat pripeljal do Gradiščnice, ki leži na sev. vzh. pobočju Gradišča (632 m) južno od Sp. Logatca.

Dasi star jamolazec, vaje vseh mogočih, strah zbujujočih, divjih podzemnih slik na našem Krasu, sem vendar obstrmel ob pogledu na to ogromno, 18 m široko in 28 m dolgo odprtino brezdna, ki je zijalo pred menoj. Previdno sem se splazil na malo polico prepada in nemo strmel v globino brezdna, kojega prvo, 85 m globoko dno se je jasno ločilo od nadaljnje temne globine.

Po tovarišu obveščen, da v bližnji okolici ni najti prostega kamena, ker so ga domačini že zdavnaj pometali v prepad, sva prinesla nekaj kosov s seboj in sva jih po vrsti spuščala v globino. Dolgo časa traja padec, a oko more svobodno slediti padajočemu predmetu, dokler ne udari ob tla, da se potem skakaje pomika dalje v neznano globino, kjer v temno skrivnostni daljavi zamre njegov zvok.

Sklep je bil storjen: jama mora dobiti moj obisk; napovedal sem ji gosta — »Društvo za raziskovanje jam s sekcijo Vrhnika.« Žalibog je bilo tisto poletje neugodno vsled neprestanega deževja; moralo se je čakati na ugodnejše poletje.

Dne 25. julija l. 1927 smo se sešli trije aktivni jamarji na kolo-dvoru v Sp. Logatcu, hoteč točno pregledati teren okoli Gradišnice, da določimo najugodnejše mesto, odkoder se bomo z vitlom in s škripci spustili v jamo.

Prvi poset je doživela Gradišnica l. 1886. dne 16. avgusta po inž. Viljemu Puticku, ki je jamo do dna pregledal in izmeril.¹ Pred njim je poizkusil jamo raziskati A. Smiedl, ki pa se mu poizkus ni posrečil, vsled nezadostne opreme.²

Po daljšem iskanju okoli brezdna smo se odločili za mesto, ki se nam je zdelo najbolj ugodno. Stena je tamkaj do globine 65 m popolnoma navpična in gladka; le zadnji konec, t. j. ostalih 20 m, je nekak navzven izbočen hrbet, ki pa se je dal, kakor je pokazala izkušnja, prav gladko premagati.

Nato smo v Logatcu stopili v stik s tesarskim mojstrom, ki smo mu poverili nalogo, da je na določenem mestu po možnosti zravnal teren in pritr dil močan, obtesan hlod tako, da je eden izmed koncev mohl poševno navzgor nad brezdno, drugi pa je bil zagvozd en pod močno živo skalo. Nadzorstvo nad tem delom je prevzel aktivni jamar, visokošolec St. Seliškar; drugi smo imeli opravka z ostalimi pripravami.

Dne 29. julija smo iz Vrhlike pripeljali do pod gozda vse potrebno orodje in opremo. Od tu naprej je bilo treba kos za kosom prenesti na lice mesta; delo je bilo naporno, ker je bilo odprave

¹ Mitteilungen der. K. K. Geographischen Gesellschaft in Wien B. XXXIII l. 1890 p. 489.

² Die Grotten und Höhlen von Adelsberg-Lueg-Planina und Laas. Wien 1854 pag. 159.

mного: vitel s 150 m žične cevi, že montiran na širok hrastov ploč, 80 m žičnih lestvic, 100 m vrvi, 8 svetiljk, pas, cepini, 2 telefonski postaji s tokovodno žico, kladiva, klešče, žebli, karbid, žične vrvi itd. Največ preglavic pri transportu nam je delal vitel.

S pomočjo vrlih delavcev in postrežljivih domačinov smo končno tudi ta najvažnejši kos opreme srečno spravili na njegovo mesto, ga dobro utrdili ter škripce privezali na konec droga. Po teh pripravah smo se vrnili domov k potrebnemu počitku za resno, opasno in težavno delo, ki zahteva celega človeka.

Naslednjega dne smo se Vrhničani in Ljubljancani sešli na Verdu v jutranjem vlaku, ki vozi na Rakek. Živahni ter nadvse dobre volje in podjetni, smo izstopili v Logatec, kjer nam je g. Verbič (vulgo Brus) dal na razpolago ročni voziček za prtljago, senen koš, ki smo ga potrebovali za spuščanje prtljage v brezdno in majhen sodček za vodo; kot priboljšek smo dobili od njegove gospe steklenico malinovca.

Veselo smo tirali voz skozi Logatec in Martinj Hrib do odcepa, kjer so nas čakali delavci. Porazdelili smo prtljago na posameznike ter odšli proti Gradišnici. Med potjo so nam domačini pravili lepo, staro pripovedko, ki je razširjena o Gradišnici: Pred davnimi časi je baje gnalo mlado dekle v večernem mraku par volov skozi gozd domov. Med potjo je zašlo v bližino brezdna in je v temi padlo z voli vred v prepad. Pozneje je baje voda ob izvirih Ljubljaniče na Vrhniku prinesla na dan dekletovo ruto in jarem volov.³

Inž. Putick omenja v svojem popisu o posetu Gradišnice sledeče:

»Ta in slične pripovedke ljudstva, oziroma Šmidlove označbe Gradišnice so zahtevale strokovnega pojasnila in so mi nalagale tem večjo previdnost pri poverjeni mi preiskavi tega brezdna. Glavni razlog za to preiskavo je bil znanstveno važen, in sicer z ozirom na topografično in hidrologično situacijo Gradišnice, ki leži med Planinsko dolino in Ljubljanskim Barjem; posebno radi ugotovitve podzemeljskega vodotoka od ponorov Planinske reke Unec do izvira reke Ljubljaniče blizu Vrhnike: tako se bo tehnično ugotovilo, da se v tem prepadu res nahaja podzemeljska galerija, oziroma jamska soteska reke Unec; potem se mora tudi ugotoviti podzemeljski horizont, situacija ter potrebni profili jamske reke.«

Vendar inž. Putick ni došel do tekoče podzemne reke, temveč, kakor je razvidno iz njegovega popisa, samo do stoječe vode v skrajnem južnem delu jame v brezdnu, ali pravilneje v sifonu. Iz raznih okolnosti dna jame ter omenjenega sifona je sklepal, da je ta voda v zvezi s podzemnim Uncem; popolnega dokaza za to pa ni bilo.

³ Slične pripovedke najdemo v vseh onih krajih, kjer se nahajajo brezdna.

Zato si je stavilo »Društvo za raziskavanje jam« nalogo, da če le mogoče, končno veljavno s tehničnimi ugotovitvami dokaže istinitost Putickove navedbe. V to svrho je stopil tajnik društva, univ. docent dr. Kenk, v stik s šefom hidrografskega oddelka Ljubljanske oblasti, ki nam je dal radevolje na razpolago 1 kg barvila »Uranin« in je bil pripravljen organizovati opazovanje izvirov na Vrhniki.

Poleg barvanja vode je imela ekspedicija namen, ponovno izmeriti globino in veličino jame, ugotoviti njene topografske, geološke, morfološke, hidrografske, meteoreološke in biološke posebnosti ter po možnosti fotografirati važnejše točke. —

Poletno solnce se je smejalo skozi vejevje smrek in jelk, ko smo dospeli do Gradišnice. Mrko in tiho nas je pozdravilo to najglobokejše (227 m) brezdno Slovenije. V kratkem je postalo vse živo okoli drugače mrtve globine. Vztrajni in zanesljivi Tone Krašovec je prevzel nalogo, da s pomočjo najetih delavcev pritrđi vitel še z vrvmi okoli dreves. Zgovorni Marjan Bukovec, specialist za karbidne svetiljke, je prevzel nalogo, da jih opremi z novimi gorilci in jih napolni s karbidom in vodo. Natančni dr. Kenk in zabavni ter živahni g. Bar sta pripravljala svoje fotografske aparate za prvi posnetek. Mirni in resni dr. Seliškar je pa urejeval svoje čudne rekvizite, da bo, če le mogoče, pretipal drob jame. Medtem se je geolog pater Janez preoblekel v zalega civilnega fanta, ki mu je iz desnega žepa molel držaj neobhodno potrebnega geološkega kladiva. Inž. Kotlušek je hladnokrvno opazoval vse to početje, sedeč na skali, in je čakal, da tudi on stopi v akcijo.

Medtem sem jaz končal svoje delo z jamsko prtljago, se oblekel v jamsko uniformo, ter se oprtal z eno telefonsko postajo, Zalar Jožef in dr. Pehani pa sta spustila s kamnom obteženo tokovodno žico v brezdno. S tem so bile priprave končane. Oddal sem še Krašovcu, ki je bil odločen za vodjo pri vitlu, listek z redom, po katerem se naj spuščajo posamezniki v brezdno, ter stopil na 1 m široko skalno polico k žici vitla. Zajahal sem količek in se prevezal z jermeni preko nog ter s pasom preko prsi. Tako zavarovanega so me ob 1½10. uri spustili najprvo nad brezdno. Polagoma sem zanihal nad globino. Pogled mi je zdrsel ob steni do dna in za hip me je obšla čudna misel — bo li zdržala naprava. Bil je samo en trenutek; v naslednjem sem že našel svoje dušno ravnotežje in sem kladnokrvno dal povelje: »Dol!«

Mirno je postalo okoli mene; drugega ni bilo čuti kakor drganje žice in škripca. Obdal me je značilni jamski duh po trohnoči in vlagi. Rotacija okoli lastne osi, ki se je pričela takoj ob začetku spuščanja, se je vedno večala in treba je bilo previdnosti, ker sem se bližal preje omenjenemu hrbtu. Z nogami se je bilo treba odbijati od stene. Čutil sem, da me vleče neka sila na levo, hotel sem jo preprečiti, bilo

je prepozno: v velikem loku me je potegnila k sebi, a vedno pripravljenе noge so hitro ustavile neprostoVOLjno pot. Še nekaj metrov, in stal sem na pobočju prvega dna brezdna. Njegova strmina znaša med 35° — 45° . Oprostil sem se jermenca in pasu, zgrabil blizu ležečo telefonsko žico ter prečkal na sev. stran, kjer sem opazil galerijo, ki je nudila vsem došlecem, kakor tudi prtljagi, dovolj varstva pred morebitnimi kamenitimi pozdravi od zgoraj. V kratkem je bil telefon montiran in tako vzpostavljena zveza z nadzemljem. Sledil mi je dr. Seliškar, za njim ostali, kakor tudi prtljaga.

Na dnu tega orjaškega vodnjaka, čigar zgornji rob ima obliko nazobčane elipse (s premeri 28 m in 18 m, spodnji pa je po obsegu manjši, ker se stene proti dnu zožujejo), je vladal občuten hlad. Med tem, ko je znašala temperatura ob 10. uri pred jamo $+ 19.5^{\circ}$ C, je merjenje v tem delu jame pokazalo ob 10. uri 30 min. $+ 6.3^{\circ}$ C. Temperaturna razlika je znašala 13.2° C, kar smo vsi dobro občutili. Z vztrajnostjo je začel prodirati hladen zrak skozi naša letna oblačila. Z veseljem smo zato pozdravili svojo prtljago, ki je pravkar došla v košu navzdol, in vsak je z zadovoljstvom oblekel svoja rezervna oblačila.

Pod nami se je odpiral strm, orjaški hodnik — Putick ga imenuje Krausov hodnik — v čigar ospredju stoji ogromen naraven most, viden tudi od zgoraj, ki tvori nekak vhod v podzemlje Gradišćnice. V višini 20 — 25 m je razpet njegov predrzni lok, ki ga je zob časa že močno razjedel. Medtem je solnce doseglo v svoji kulminaciji najvišjo točko dneva ter poslalo del svojih žarkov v brezдно. Polagoma se je pomikala osvetljena ploskev po južni steni navzdol ter se nekako v višini mostu ustavila. Lep je bil pogled na osvetljeni del in tiho sem si zaželel, da bi bilo možno spraviti solnčno luč v večno tmíno, ki nas je pričakovala. (Konec prih.)

Rado Pavlič: ČEZ KARAVANKE NA VISOKE TURE

(Konec.)

Čez strmi, sneženi jezik, ki sega z Glocknerjevega pobočja na ledenik in kjer so nekateri turisti komaj lezli naprej, sva prišla z največjo lahkoto. Napravila sva nekaj serpentín in v kratkem času dospela na trdna tla. Po skalah je nato šlo lahko in hitro navzgor. Pot je bila dobro izhojena, a nikjer nobene značke, nobenega klina, nobene žice. Bila bi tudi popolnoma odveč.

Na veliki kameniti plošči tam, kjer se zavije pot na snežišće, sva počivala. A ne dolgo!

Že sva lezla v večnem snegu po precej strmi stezici, po kateri jih je šlo bogve koliko pred nama. Res da sva morala tik mimo nekaterih ogromnih in zelo širokih razpok, ali nevarnosti tudi tu ni bilo

nobene. Cepin nama je izborno služil, derez nisva potrebovala, snežnih očal pa jaz sploh nisem imel, a me ni nič oviralo. Boljše pa je, ako jih vzameš s sabo. Ona devetorica, ki je bila pred nama, je počivala na majhnem prostoru, ki je bil brez snega. Midva sva šla mimo njih naprej in ob 9. uri zjutraj sva bila že na Adlersruhe v Erzherzog Johann-Hütte.

Do tod je bilo vse lahko in lepo. Gotovo ne pretiravam, ako trdim, da je do te kočice laže priti kakor na Kredarico od katerekoli strani. Morda bo še najbolj naporna pot, ki vodi preko ledenika, kjer sva hodila tudi midva; čez Kals in preko Stüdlhütte je pa še laže vsaj ob tako ugodnih vremenskih razmerah, ko smo jih imeli tiste dni.

Vse kaj drugega pa je pot od Adlersruhe do vrha in zlasti nazaj. Zdi se mi, kakor da so vse težave in nevarnosti, ki so v Triglavskem pogorju tako lepo razdeljene na vso pot, tukaj nakopičene v tem majhnem prostoru od kočice do vrha. Okrog 10ih sva zapustila kočico. Čisto sama. Vrv je vrgel tovariš okrog vratu; nahrbtniki in dereze sva pustila v kočici, cepina pa sva vzela s seboj in tudi snežna očala sem si izposodil pri oskrbnici.

Sprva je šlo prav dobro. Strmina je postala vedno večja in pot čim dalje napornejša. Prav počasi sva se dvigala. Srečavala in prehitavala sva različne skupine po dva do pet. Navezani so bili na vrvi, oboroženi s cepini, z derezami in očali in namazani po obrazu z različnimi mazili. Mnogo se jih je obrnilo sredi pota, ker niso mogli naprej, največ pa se jih je povzpelo do Kleinglocknerja; nato pa so se vrnili, ker so se prestrašili do 10 m široke nezavarovane zajede med njim in Großglocknerjem. Prav na vrhu pred zajedo sva se z največjo težavo izognila 4im turistom, ki so hoteli nazaj. Na noben način si niso upali naprej. Ostala sta torej pred nama samo še dva gospoda, ki sta bila videti dobra in neustrašena turista in ki sta s pomočjo dolge in debele vrvi srečno prišla čez zajedo na drugo stran. Prav takrat sta prišla dva druga z vrha Velikega Kleka. Morala sta počakati na drugi strani, dokler ne prideva še midva čez nevarno mesto.

Omenjena zarezja je bila zares nevarna. Prijatelj Mlakar se je norčeval, češ, da se moraš tam ob velikem snegu sklanjati do žice, a kadar ga ni, pa da moraš skakati, ako jo hočeš doseči. Sedaj ni bilo potrebno ne eno ne drugo, kajti žice sploh ni bilo. Bila je zakopana globoko v snegu. Stezica je bila zelo ozka; na obeh straneh pa strma, prepadna pobočja, ki vodijo čez 1000 m v globino na eni na koroško, na drugi na tirolsko stran. Privezal sem vrv okoli pasu, na strani ob Kleinglocknerju sem jo pritrdil za debel železni klin in prosil prijatelja, naj jo polagoma spušča za menoj. — Vse dobro! Ko sem napravil $\frac{3}{4}$ pota, zakličje tovariš, da je vrv prekratka. Hitro sem se

moral odločiti. Nazaj nisem smel, obrniti se nisem mogel, torej samo naprej še tistih nekaj korakov. »Hitro odvežite in spustite vrv v božjem imenu!« Ko sem začutil, da je vrv padla, sem naglo stopil naprej; pet, šest korakov — in bil sem na varnem. Odvezal sem vrv in jo obesil na klin. Sedaj je prišel tovariš na vrsto. Vsedel se je na sneženega konja in je s pomočjo cepina srečno prejahal na drugo stran.

Od tod na vrh ni bilo nobene težkoče več. Točno ob 12. uri sva dospela do križa. A na vrhu je prostora tako malo, da smo štirje komaj udobno stali drug poleg drugega. Dunajčana-turista, ki sta lezla pred nama, bila sta dva doktorja z Dunaja — sta se privezala za križ, midva pa sva se ga oprijela z rokami in tako smo se razgovarjali kake pol ure in občudovali krasni razgled, ki se ti nudi s tega velikana. V daljavi sem iskal naše planine, a so bile zavite v gosto meglo. Sicer pa še nisem nikoli videl toliko sveta pod in pred seboj, kakor baš tiste pol ure.

Zapisala sva še svoji imeni v majhno knjižico v železni puščici, potem pa nazaj! Dunajčana sta še ostala gori, a rekla sta, da bomo nadaljevali razgovor v koči.

Pot nazaj je bila še težavnejša in nevarnejša. Vsled toplega solnca se je sneg tako omeščal, da ni več nudil sigurne stopinje. Zato sva hodila zelo počasi in previdno — popolnoma nezavarovana, ker vrvi nisva mogla rabiti. Do zarez je šlo gladko in brez težave, tudi preko zarez sva srečno dospela, čeprav se mi je enkrat udrlo do kolena. Najtežavnejše je bilo mesto s Kleinglocknerja po nevarni strmini s pobočja na tirolski strani čez rob na koroško pobočje. Tu bi morali biti močni klini in zanesljive železne vrvi — pa ni bilo ne enega ne drugega. Dva klina sta sicer strmela izpod tajajočega se snega, žica pa je bila skrita bogve kje v ledu. In tako sva se morala vsesti v sneg. Počasi, centimeter za centimetrom sva se pomikala naprej. Posebno dobro nama je zopet služil cepin. Brez njega ne bi mogla doli. Za pot kakih 20 metrov sva rabila gotovo pol ure. Na tej kratki poti sem se nešteto krat spomnil onih ubogih plezalcev, ki so nekaj dni poprej zagrmeli čez pošastne pečine. Da so bili trenutki, ko mi je bilo nekam tesno pri srcu, je ob sebi umevno. Opazil sem celo, da se mi hočejo noge malo tresti.

Moj mladi tovariš se je držal zelo dobro. Bil je oprežen in previden, a popolnoma miren. Ko sva dospela čez rob na koroško stran, sva bila rešena. Sedaj je šlo z največjo lahkoto po mehkem snegu doli. Samo bila sva tako premočena, ko da sva pol ure sedela v vodi. Ali to naju ni motilo: se bova že posušila, ali pa se bova preoblekla v koči!

Tukaj bi si dovolil majhno pripombo. Na še planinsko društvo tako zanimivega, a nevarnega pota ne bi pustilo nezavarovanega. Ako bi potegnili čez zarez še eno močno žico tako visoko, da bi ne

bila nikoli v snegu, in ako bi na onem strmem pobočju zabili kakih 30 dolgih in močnih klinov, potem bi bilo na vrh Velikega Kleka prav tako lahko priti kakor na naš Triglav. Neki turist pa je rekel, da je boljše tako, vsaj ne more vsak priti gori.

Ob dveh sva bila zopet v koči. Bila sva vsa izmučena, žejna in lačna. Celo uro sva se krepčala. Kako nama je dišalo! Vse hudo in nevarno sva imela za sabo. Tudi hlače so se že posušile, samo onih Nemcev še ni bilo nazaj. Šel sem pred kočo in prosil neko gospo za daljnogled. In res sem opazil Dunajčana visoko gori v snegu, a že preko nevarnega mesta. Pa vendar se nista upala naprej. Turist, ki je pravkar prišel doli, je pravil, da jima je sneg premehek in da zato hočeta počakati, da postane malo mrzleje.

Ob treh sva zapustila kočo. Kako hitro in veselo je šlo doli po snegu, po grebenu in dalje čez ledenik, ki je nudil sedaj vse drugačno sliko kakor zjutraj! Snežni mostovi niso držali več. Morali smo delati ovinke in skakati čez razpoke, a nevarnosti tudi sedaj ni bilo nobene. Nekemu trgovskemu akademiku z Dunaja, ki sva ga dohitela, se je sicer udrlo enkrat do pasu, toda hitro se je skobacal iz neprijetne luknje.

Po dobrih dveh urah smo bili že v Hoffmanovi koči (2438) na drugi strani ledenika. Tu se nisva mudila dolgo, ker sva hotela še naprej. Še enkrat sva zlezla doli na Pasterzo, zopet sta skakala preko njenih razpoklin, a ob pol sedmih sva bila v Kaiser Franz Joseph-Haus-u, kjer sva prenočila.

Kaiser Franz Joseph Haus - Glocknerhaus - Marienhöhe - Heiligenblut - Dölsach - Beljak - Jesenice - Ljubljana, 18. avg. 1926.

Ko sva prišla do kočē, je zagrmelo tam za gorskimi velikani. Potegnil je mrzel veter in že so se pripodili temni oblaki nad Pasterzo. Vsul se je gost dež in kmalu nato precej debela toča. Nastala je popolna tema. Kar se je začelo bliskati. Krasni prizori! Nikoli še nisem videl kaj tako lepega. Ves ogromni ledenik z lepim Johannisbergom v ozadju, vsi gorski velikani, ki so ležali ko pokopani v temi, so se pokazali za trenutek pred nami, kakor da so vstali iz groba. Vsedli smo se k oknom in čakali, kedaj se bo ponovil čarobni prizor. Eden izmed turistov je pripravil svoj aparat in je ujel dve krasni sliki. Včasih je tudi malo zagrmelo, a hudega ni bilo. Črez dobro uro pa je bilo konec lepe nevihte in na nebu so se prikazale srebrne zvezde.

Ob treh zjutraj se je oglasil zvon, ki je budil turiste. Nekateri so že vstajali, večina pa ni hotela iz postelj. Midva sva še malo podremala, ob $\frac{1}{2}$ 4. uri pa sva bila pokonci. Ko sva stopila v obednico, je bilo tam že vse živo. Hitro sva popila kavo, plačala in se napravila na pot. Ob $\frac{3}{4}$ 5. uri sva šla že mimo Glocknerhausa; pri studencu sva

se zopet umila; nato sva se oglasila še na Marienhöhe, da poravnava svoj dolg. Ravno prav! Oni možakar namreč ni nič povedal, da bova plačala nazaj gredé, in gospa je že mislila, da sva se poslovila po francosko. Bila je užaljena, češ, odstopila sem jima lastno blazino, pa še »hvala lepa« nista rekla. Sedaj pa je bilo zopet vse dobro.

Jutro je bilo lepo in prav nič mrzlo. Hitro sva stopala po cesti nizdol. Nobenega človeka nisva srečala. Na sredi pota nekje sva opazila precej visoko v skali vzdano marmornato ploščo s sliko mlade deklice in z zlatim napisom. Zlezal sem na skalo in čital. Tu v bližini se je ubila pred leti 19 letna Dunajčanka, ko je iskala s svojim ženinom planik — mesto v zakon je šla v smrt v tujini...

Nižje doli sva šla na nekaterih krajih po bližnjicah; ob 7. uri sva bila v Heiligenblutu; prvi avto pa odpelje ob 1/28. uri in ima zvezo z vlakom proti Beljaku. Malo sva si ogledala znamenito gorsko vasico in lepo cerkvico od zunaj, kupila znamke in oddala razglednice. Nato je bilo treba na pot.

Danes avto ni bil tako poln. Samo 12 nas je sedelo v njem. Šofer je bil nekoliko starejši in previdnejši, a vendar je šlo tudi danes gladko in hitro naprej. Srečali smo 14 avtomobilov in le takrat in pa na ovinkih smo se vozili bolj počasi. Na Iselbergu smo se ustavili pred krasnim, trinadstropnim hotelom, kjer je čakala velika množica ljudi. Starejši gospod je stopil v naš avto. Drugi so mu prirejali burno slovo. Počasi, zlog za zlogom so v koru neprestano ponavljali: »Reise glücklich, reise froh, wie der Mops im Paletot!« Utihnili so šele, ko smo že izginili za ovinkom.

Ko smo se peljali na drugi strani po serpentinah doli, se nam je nudil krasen pogled doli na Dravsko dolino in zlasti na lepo mesto Lienz. Ves čas sem gledal in občudoval to lepoto, ne da bi se brigal za ostre ovinke in neprijazne strmine ob potu.

Prišli smo pravočasno v Dölsach. Pol ure pozneje sva že sedela v vlaku, ki naju je odpeljal proti domu. V Beljaku sva se morala presesti, v Podrožci so pregledovali najine listine — medtem ko naju tja grede nobeden ni vprašal po ničemer. Ob 5. uri popoldne sva bila v Ljubljani.

Med vožnjo so hitele moje misli naprej in nazaj! Naprej proti domu, kjer niti misliti niso mogli, da se povrnem tako kmalu nazaj, pa gori v kraljestvo planinskih lepot, od katerih se kar nisem mogel ločiti. Dá, ljudje prihajajo in odhajajo, padejo in umirajo, planinski velikani pa stoje in bodo stali...

Dr. H. Tuma: IMENOSLOVJE (NOMENKLATURA) JULIJSKIH ALP

(Dalje.)

Rdeča Škrbina⁷ 2428 m; 2550 m Rákova Špica.

Škrlatica ali Suhi Plaz 2738 m; na sever v vznožju Ježa, na zahod nad Pišnico Grunt 1403 m; vzhodni prostor med Škrlatico in Dolkovo Špico na robu Zadnji Dolek, nad Vratmi Sprednji Dolek, med njima Kucelj ali Glávica; izpod nje rebro do 1448 m: Jágničeve Slanice.

Visoki Vršič Rokav-a 2646 m, greben na jugovzhod: Spodnji Vršič Rokava 2500 m; Na Peči, Kališče 1901 m nad Vratmi; na jugozahod izpod Peči: Mali Rokav do 1678 m, izpod njega in Kališča grapa Suhi Plaz do studenca v Vratih; Zadnji Vršič Rokava 2621 m; Oltar¹⁰ 2509 m; razsoha na severozahod Velika Ponica 2692 m in Mala Ponica 2570 m ali Ponce. Med Rokavskimi Vršiči, Poncami in Škrlatico lepa krnica Velika Druva 2114 m; na zahod izpod nje grapa Gruntovnica do Krnice, nad dolino Velike Pišnice.

Na sever pod Poncami »V Kotlih«: prehod iz »Za Akom« v Gruntovnico, izpod njih dvojni greben: vzhodni — Zgorenja in Dolenja Plánjica do Glave nad Omanovimi Plazmi 1775 m; zahodni — Na Pečeh, do 2044 m; med njimi Zgornji in Spodnji Kotel, na sever pod njim Krnica, gozdnata glava Jezérce nad Martuljkom.

Vrh za Stenami 2383 m¹¹, Škrbina iz Špikovega Grabna; brez kote na sever pod njo Špikov Graben, na jug »Za Stenami« do 1749 m.

Lipnica 2418 m; greben na jug: Nad Stenami 2370 m; Gamsova Špica 1931 m; Pod Lipnico in nad Stenami na zahod Lipniške Police; izpod njih grapa Lipnik, po njimi na zahod Pogorela Glava 1725 m; med njo in Gamsovo Špico špilja Gámšica.

⁷ Imeni znani le od Trentske in Borovske (Kranjske Gore) strani.

⁸ Pravo gorsko ime mora ostati Škrlática, ime od Kranjske Gore po rusi barvi v večernem solncu. Suhi Plaz izpod grape Pod Pečmi je zanesen od Trentarjev na vrh.

⁹ Napačno Dovški Križ od Kranjske Gore ali Dovški Vršič od Trentarjev, dočim Mojstranci imenujejo več greben od 2621 m, 2646 m do 2500 m Rokav.

¹⁰ Imena od 2509 m naprej so literarno negotova in zmedena. Pl. Vestn. je za 2509 m prinesel sliko z imenom Široka Peč, dočim dr. Jug Pl. Vestn. XXIV, str. 180 rabi to ime za 2531 m. Slika v Pl. Vestn. XXIV, str. 200 rabi to ime za škrbino 2429 m; tako tudi dr. Čermák, Alpski Vestnik IX/123, enako Kveder Pl. Vestn. XXVI str. 194.

Dr. Tominšek, Pl. Vestn. XIX, str. 17, in Kveder imenujeta 2531 m mesto Dovški Križ: Peščénik, dve pašni polici v grebenu pod Škrlatarico (po domače »Pšenk). Kota 1998 m brez imena.

Enako negotovo je imenoslovje Dolkov: Naris dr. Juga Pl. Vestn. XXIV str. 250 ima napačno: Sprednji Dolek med Križem in Rogljico, Zadnji Dolek med Rogljico in Suhim Plazom, Mali Dolek med tem in Velikim Križem, Dovški Dolek med Križkimi Vršiči in široko Pečjo 2531 m.

Tominšek, Spomini Pl. Vestn. XV, 161: Dolek ali Grunt: prehod med Križem in Rogljico. Češki turisti v Alpskem Vestniku IX, stran 34: Dovški Podi nad Križkimi Vršiči in 2531 m.

Dr. Švilgelj Pl. Vestn. XIII, str. 90 imenuje Grunt nad Stenarjem in Rogljico, Zadnji Dolek med Rogljico, Gamsivcem in Suhim Plazom. — Da se rešimo te zmede, ki je nastala po trentarskih in bohinjskih lovcih in turistih, je treba, da se držimo stalnih domačih imen dovških-mojstranskih.

¹¹ Dr. Jug Pl. Vestn. XXIV str. 181, imenuje kote 2383 m Mala Ponica. Tako jo imenujejo tudi Rutarji v Gozdu od severne strani.

Špik 2472 m; na sever pod njim prodna polica Pod Srcem; Srce, velika pečina pri vходу v Špikov Graben. Iz Kotla pod Pečmi čez Rižice v Špikov Graben. Gozdnati breg pod Srcem do 1035 m: Pod Špikom.

Proklete (Frđamane) Police 2273 m; na zahod med njimi in Špikom: Kottje; pod njimi Vevnica in Kozje Police.

Vrh nad Rudo 2108 m, greben na zahod nad Rudo; pod njo Mecés-novec in Kačnik od Kačjega Grabna 1957 m. V dolini Vel. Pišnice studenec Črna Voda. — V Kotu, škrbina severno za vrhom 2108.

Rúšica 2074 m¹²; pod njo na zahod Rusa Glava, pod njo Rusa Peč, na severovzhod pod 1896 m Siljica.

Rigljičica 1907 m; na zahod pod njo Vršiči, pod Rušico in Rigljičo Gorenja in Dolenja Slatna; Kurji Vrh 1749 m; Črni Vrh 1477 m; Mali Vrh 1337 m.

Sava Dolinka.

Grlo 2429 m, škrbina iz krnice na jug »Na Jezeru« v krnicah na sever »Nad Zelenim Robom«.

Križ, rob od 2429 m do 2531 m od zahoda na vzhod; na sever od 2262 v greben široka Peč 2497 m nad Martuljkom; pod široko Pečjo v krnici na sever Osredok; na jug Teme brez kote; od tega na jug greben Šplevte, od tega na jug greben Šplevte, od 2262 m Gorenja, do 2026 m Spodnja Šplevta; pod njo Brinjeva Glava 1571 m. Od Temena na jugovzhod greben do 2202 m: Gorenja Kopicca; pod njo Mala ali Spodnja Kopicca brez kote.

Velika krnica na jug med Oltarjem 2509 m, med Rokavom in Gorenjo Šplevto 2262 m: »Na Jezeru na Gruntu«, pod njo »Na Jezeru na Pragu«; krnica med Šplevtami in Temenom »Na Brinju« 2030 m.

Dovški Križ 2531 m; velika snežna konta na sever pod Dovškim Križem: »Za široko Pečjo«, pod njo »Za Akom« 1496 m, Martuljek 1273 m.

Škrnatarica 2448 m; greben na jugovzhod Tičarica in Glava Matega in Velikega Pšenka (izgovor za Peščénik); kota 1998 m brez imena. — Krnica med Kopicca in Pšenkoma ob 2030 m: »Med Plazmi«.

Škrbina »Čez Gulce«, pod njo na jug krnica »Na Gulci«, iz nje na jugovzhod grapa Veliki Črlovec do 1346 m.

Kúkova Špica 2417 m, na sever dolgi greben: Vanežev Rob 1890 m; Siljev Rob, pod njim na vzhod Siljica, na sever Vršič 1699 m, na sever pod njim »V Jamah«, na sever Glava 1255m; zapadna plat Vršiča nad Martuljkom: Sence. — Na vzhod od Glave: rovt Záprete 1116 m; rob nad Savo: Črtanje, Na Krajih, Mokra Peč. — Plesténa Dolina nad spodnjim Martuljkom, Sava Dolinka. — V kotu pod Kukovo Špico na severozahod polica Vanežnica ali Vaneževa Planja¹⁴; pod njo proti Martuljku »Robičevi Plaziči«. — Na severovzhod Rušje.

Velka Ruševa Glava, brez kote; na sever rebro Mala Ruševa Glava nad Belim Potokom. — Vrh nad Mužiči 2114 m.

Škrbina v Mužičih; prej so v njej stali trije bolvani — mužiči, prehod od Peričnika v Beli Potok. V kotu pod Kukovo Špico: Kukovi Prodi, pod njimi Kúkova Planja. Iz nje na jug grapa Mali Črlovec. Med obema Črlovecema rebro Goričica. Na sever pod Mužiči grapa Beli Potok, v gorenjem delu vodopad Skočniki.

Sléme 2076 m; na sever do 2031 m Slémene, vzporedno nad Vratni Drobéte Sléme¹⁵, na sever Votlo Sléme, prej okno, sedaj škrbina. Rebros na sever

¹² Vrhova Rúšica in Rigljičica sta na zemljevidu zamenjana.

¹³ Kukova Špica in ne Kúkova Špica.

¹⁴ Vanež po rastlini Allium victorialis; prim. vrh Vanež pri Storžiču; tudi Vajnež in Vajnaš bo istega izvora, ravno ta izgovor izključuje Vanež iz Lanež; ime Wainasch tudi v gornjeavstrijskih Alpah.

do 1324 m Krničniki: Krnična Glava, Krnična Škrbina, Krnični Rob, rebro in polica na severozahod Mecésne. Police ob desnem bregu Belega Potoka: Oréhovica, Drobnjaki, Zakúže¹⁶ med Mecesnami in Orehovico: Zlebniki. Najug: Górnjev Komen 1533 m.

Orlež, izg. Vorlež, brez kote, lepa glava 1900 m. Med njim in Slemení zelena konta Smerajka. Pod Orležem na jug Léngrajev Komen; med Komni Támen Plaz, pod njim Peričnikove Melí, pod njimi senožeti Višjek; Peričnik.

Vrtaški Vrh 1898 m, zeleni dol med njim in Orležem: Njivica, iz nje na jugovzhod Farjev Žleb. Rebro na jug: Farjevec, od njega v Farjev Žleb; Police na severovzhod: Vrtaška Planina pod vrhom »Na Jamah«, pod robom proti Savi »Na Utru«, pod njm na sever Na Kápošči¹⁷. Južni rob: planina Krasje 1457 m.

Čelesnik 1497 m, severno pobočje Brana, južna rončina (Abhangterrasse) nad Bistrico, Zajen Brdo. Gračiše 845 m; med njim in Čelesnikom gozdnata glava: Počivalo. Mojstrana.

8. Skupina.

Triglav 2863 m.

Planja v Zadnjici 997 m; iz nje na jug: Komár, Kamen v Komarju; Na Steni 1927 m; Dolič, sedlo v Doliču 2151 m v Velsko Dolino.

Ruše na levem bregu Korit (Zadnjiških)¹⁸, nad Rušami po vrsti: Utro pri Bajti, V Šiji, Zelenice do Vrh Zelenic² 2468 m. Pod Zelenicami na Dolič: Skok. Pellenice³ 2360 m — 2380 m; nad njimi in Zelenicami Triglavski Podi: Za Planjo, »Glava v Za Planji« 2557 m, Pod Planjo, Peski, Glave na Peskih 2499 m, 2316 m, Sedlo⁴, Šmarjetna Glava 2358 m, pod njo Velska Dolina.

Triglav 2863 m; greben na jugovzhod Noga, višek Rjavec⁵ 2568 m; škrbina pod Triglavom na bohinjski strani Sedlo (Triglavsko), na trentski Triglavska Škrbina. Med Rjavcom in Triglavom: Triglavski Kot.

Mali Triglav 2725 m, na jug Triglavski Prodi, pod njimi Gorenje Ledine, pod njimi Spodnje Ledine nad Velsko Dolino. Na robu Gorenje Ledine: Aleksandrova kčča 2404 m, pod njo na jug Mokra Skala nad Velsko Dolino. Na sever Malega in Velikega Triglava Zeleni Sneg ali Zeleni Plaz; pod njim Triglavska Stena od 2464 m, 2484 m do 2426 m; od tod greben na sever: Glava pod Triglavom 2316 m. — Triglavski Vogel, greben od Malega Triglava na jugovzhod do sedla v Konjski Planini.

Sedlo Krédarice; na vzhod in pod Malim Triglavom: Snežena Konta, nad njo Vrh Snežene Konte 2366 m; nad sedlom Triglavski Dom 2515 m. —

¹⁵ Ime od Mojstranske strani.

¹⁶ Zakúže iz Kluže, Klause.

¹⁷ Korita na obe plati Luknje, torej Vraška Korita in Zadnjiška Korita.

² Zelenice so zelo strme police pod robom Triglavskih Podov. Po pravljici so segale zelenice po vseh Triglavskih Podih; nekateri Trentarji trdijo, da velja še ime Zelenice tudi za — osorej — snežišče »Za Planjo«. Kakor v razgaljeni Komni, tudi v zasneženi Triglavski Planji tiči pravljica o Zlatorogu.

³ Dr. Kugy in nemški turisti v zanesli vse polno svojevoljnih turistovskih imenovanj. Plemenice — »Bambergweg«, Za Planjo — »Flitscher Schnee«, Triglavska Škrbina — »Flitscher Scharte«. Za njimi pa tudi slovenska literatura; prim. »Pl. V.« XXV. stran 97 (»Bambergova pot«) i. dr.

⁴ Sedlo imenujejo pastirji v Velem Polju: prehod pod Šmarjetno Glavo, dočim Trentarji tod in tudi pod Vel. Triglavom: »Čez Nogo«, prehod pod Velikim Triglavom in prehod čez Konjsko Planino, brez pristavka. Katero sedlo je, treba soditi po zvezi. Geografično pa brez drugega moramo ločiti Sedlo čez Šmarjetno Glavo, Triglavsko Sedlo ali bolje Škrbina (t. j. Flitscher Scharte) in Sedlo čez Konjsko Planino. Ime Noga in »Čez Nogo« tudi med Trentarji ni določno (ali mimo Šmarjetne Glave ali Velikega Triglava).

⁵ Rjavec, bohinjsko ime za vrh 2568 m.

Krédarica 2541 m; na zahod Kotel, od njega na zahod Prag, pod njim zelena polica v kotu pod Glavo pod Triglavom, »Za Bistrico v Plánjici«, pod njo v Plánjicah, pod njimi v kotu Vrat: V Plazičih — Bistricea.

Rež 2441 m, na jug Réžki Prodi nad Gorenjo Krmo; na severovzhod: klin na Staničjevo koč 2332 m in Begunjski Vrh 2461 m, pod njim na zahod ob Tominškovi poti Kozja Dnina; rob na sever: Nad Rjavčevimi Glavami 2369 m; na zahod Rjavčeve Glave nad Vratmi.

Vel. Cmir 2393 m; nad Kuhinjo Špico 2254 m krnica v kotu pod vrhom proti Vratom: Kuhinja. Velika Krnica med Cmirom in Vrbanovimi Špicami »Za Cmirom«, na sever pod njo: Sedlo (Cmirovo). Rob na severozahod: Begunjska Vrata, Visoka Vrbanova Špica 2408 m, Plesišče, (Tanzboden).⁶ Srednja Vrbanova Špica. Na sever pod njo Planja od strmega robu nad Peklom do 1873 m. Požgana Mlinarica 1872 m; med obema kotama grapa Zagon.

Mlinarica 1777 m, vzhodno pod robom obeh Rušnata Mlinarica; v kotu severovzhodno pod Mlinarico polica Pogáčarica; pod njo Gomúlja, klin proti Vratom, Vratarska Mlinarica. Grapa med Mlinarico in Cmirom »V Dnu«, grapa med Vratarsko Mlinarico in pod Požarjem »V Dnini«. Požar 1544—1499 m; Léngerjeva Glava v Požarju 1499 m; Veliki Vrh brez kote; Nizka Dolina 1347 m; Predélov Vrh 1453 m; Velika in Mala Kravljia Dolina. Črna Gora 1378 m, pod njo na vzhod frata »Na Kališah«, nad koncem doline Kota Pri Turnih 1352 m zatrép; na zahod Léngerjeva Frata, gozd Múcnjek, Mali Skedánjci, senožet Teléčnica, Vapšev Graben in studenec, Na Skedánjih, senožet Mláčica, Gračišče 762 m, Tnalo, Mojstrana. — Na sever pod Staničjevo koč krnica Pekar, v pobočju pod Peklom Debeli Kamen, grapa pod njim Potoci; v zatrepu doline »V Gubah« s studencem; dolina Kot. —

Dovška Vrata.⁷

Rjavina 2432 m do 2457 m; ronek pod 2457 m na jugovzhod proti Pršivcu nad Gornjo Krmo: Teme; med njim in Pršivcem grapa »Za Voglom«.

Luknja, težko prehodna škrbina iz Krme v Kot. — Luknja Peč 2245 m, Rumena Peč, za njo na zahod Srednji Vrh, Oboje nad Krmo. —

Dimniki (Ravfenki) 2101 m. — Macesnovec 1926 m, pod njim na zahod skalnati rob Turn, pod njim Žágarjeva Glava.

Luknja (okno) 1625 m, pod njo gozd na zahod: Srákovica s studencem, na vzhod Vínaršiča.

Trta 1490 m, v zahodnem pobočju žleb Lúknjice; pod njimi Močilo. Srednja Gora 1369 m; Biščekova Glava 1354 m nad Gorenjo Radovno; konec Krme.

Greben od Malega Triglava na jugovzhod:

Čez Štapce ali Triglavska Vrata⁸: prehod iz Aleksandrovega Doma 2404 m na Triglavski Dom 2515 m. — Snežena konta na vzhod Malega Triglava.

Sedlo čez Konjsko Planino 2020 m (Krmasattel); vrhovi brez kôt po vrsti na jug: Oklo, Cesar, Čikelman do Virnarja 2235 m; na sever pod njim Virnarjevi Prodi, pod njimi macesnati vrh Rjavka, pod njo na severovzhod

⁶ »Tanzboden« je ime nemških lovcev; ker pa imamo pristno ime za enak morfološki pojav, t. j. ploskev na temenu grebena pod Višnikom: Plesišče, ter slično nad vasjo Brda nad Tërom; Plésalica 505 m, smemo pač prevesti nemško ime v Plesišče tudi na Vrbanovi Špici.

⁷ Dovška Vrata, dočim 1979 m pod Virnarjem: Bohinjska Vrata, med 2461 m in 2408 m Begunjska Vrata, med Stenarjem in Gúbno in Stenarska Vrata.

⁸ Čez Štapce je tudi ime nad Zajezéram 1859 m za prehod iz Fužinskih planin, dočim Čez Stopce pod Toščem.

Veliko in Malo Polje. Prehodi med Rjavko in Gor. Krmo na Sedlo in Kredarico; žlebovi Kurice. Pod Virnarjem in Režjo planina Gorenja Krma z Murovo Bajto 1725 m. — Nad Krmo do pod Mali Triglav: Volévná planina 1990 m. — Planota med Ržjo in Pršivci: Pungrt; izpod Gor. Krme Travná Dolina od 2004 m, nekdanja planina »Stare Kočec«; na robu Pungrta Mali Pršivec 1996 m, Veliki Pršivec 2056 m. Pod njim Stena, pod njo dolina Krla. Na jug Malega Pršivca gozd Medvédnjek do Pleše 1380 m.

Bohinjska Vrata 1979 m; na jug Vodnikova kočča 1805 m; pod njo planina Velo Polje 1693 m in Malopolje.

Tošc⁹ 2275 m, gozd jugozapadno »Na Zagonu 1824 m; pod njim Glave pod Zagonom do Razórja; pred Zagonom Podjelska Skala, meja lova in planine Tošc. Pod njo steza Čez Stopce v Vrtačo (nad Vojmi). Izpod planine Tošc na zahod grapa Poljanski Strug v Vrtačo. Ravnic planine: Poljana, vzhodno zeleno pobočje nad njo: »V Tošču v Planji«, pod planino 1784 m strma zelena polica V Silju, pod njo Zatreпки. Górenja planina Tošc je sedaj opuščena; Dolenja ob 1700 m.

Velíki Dražki Vrh¹⁰ 2243 m, med njim in Toščem konta Vrtáčica; na sever pod njo Vrtača (v Krmi); iz nje na zahod Malo in Veliko Polje; na jug greben Studórskki Preval 1893 m, Vrh Ramórnjeka ali Vrh Abanice 2004 m. Izpod prevala na jug: grapa Mostnice. — Rob na severovzhod do 1721 m Abanica.¹¹ Sleme na jug: Dolga Planja, Vrh Slemená (brez kote), Sleme, Močila na zahod in jug; pod njimi Čiprije; ob stezi studenec »Na Dolníkovem Kopišču«. Mesnova Glava¹² 1713 m. — Pod celim slemenom ob stezi gozd Trstje s planino v kotu pod Slemenom 1380 m; Pšinec (Peščeneec), senožeti v šijah do Uskovnice. Pod Čiprijami nad Uskovnicami zadnja glava »Na Brdu«. Pod Uskovnico nad Vojmi »Vojšč' Robík. Konec Uskovnice nad Ribnico; Rjavčev Vrh 1161 m; od tod steza Skozi Potoke na Túgaje¹³. Na jug Uskovnice planota gozd: V Loméh 1063 m, Strmice, s planjico »Na Klancu« in Kraljevec. Pod njim na jug: Na Dolu, stajé Blática, Studór 966—999 m, pod njim vas Studor. Na vzhod Stara Fužina 546 m, na jug nad Bohinjskim jezerom: Velika Peč 714 m, Mala Peč nad sovodnjami Ribnice s Savico. Od tod dalje Sava Bohinjka. — Ob jezeru gozdič Vrtovin.

Mali Dražki Vrh 2132 m; na severozahod dol nad Krmo ob 1370 m; med njim in Velikim Dražkim: konta Srenjska Krma. Sleme na jug: Srenjski Preval 1990 m. Med Studórskim in Srenjskim Prevalom: Prvo ali Studorsko Jezero s studencem. — Sleme Viševnik-a 2050 m, police do robu nad Klancem 1721 m: Muzce; na vzhod Kačji Rob. Plešišče pod njim na jugozapad nad Konjščico: Sive Police do Mrelšč. Na vzhod lepi pašniki Avšje z močnim studencem (»Zlata Voda«). — Hrustnik 1800 m: Na Robu do police »Gola Raván«, prehod iz Avšja v Kónjšico. Pod Avšjem na jug Krás(i)ce, prehod iz Rudnega Polja na Kónjščico, pod njim na jug Stari Lom 1469 m. Miščovec 1482 m. Shajé gozd. Planina Práprotnica 1212 m, na jugovzhod Rušov Vrh 1458 m. Préhodi: Na Šijéh (Šeh) na vzhod Kadúnjec 1812 m, Puklov Rob (pobočje proti Ribnici), debro Ribnice, Srednja Vas 620 m, pod njo Podónjice, na jug izgora Rúdnica 946 m, pod njo na

⁹ Tošc, Fr. Levec »Pl. V.« II, str. 73.: iz Tolstec, izgovor negotov, Tošc in Tosc.

¹⁰ Za Veliki Dražki Vrh sem slišal tudi ime »Jeda«, kjer je vrh od Bohinjske strani podoben zrnu ajde. Ime Dražki Vrh mora biti pač od drage, t. j. ves prédol od 1990 m do 1893 m.

¹¹ Abanica je težko jezikovno tolmačiti. Razlagal bi besedo, kakor Apica pod Srebrnjakom v Trenti in razne vasi Opčina, iz opak, zadaj, t. j. senčno ležeči rob, kar geografično ustreza.

¹² Imeiovanje vrha Konjščica za 1713 m je napačno.

¹³ Túgaje utegne biti od teg, t. j. strma pot iz Srednje vasi na Lome, kakor Togovnica, strme pečine pod Krnom.

sever gozd Vízgora, na zahod »V Zalázeh«, pod njim studenec V Dempljah; na vzhod »Na Vrševju« s Kájzanico 643 m (Kázanico). Žabnica, grapa po severu doline pod Rudnico. Bukova Dolina, na jug Rudnice. Prehod »Čez Senožeta« v Bohinjsko Bistrico. Med slemeni Ramornjeka in Viševnika planina Kónjščica 1438 m, pod Klancem 1721 m.

Dražki Rob: na vzhod pod njim Drugo ali Srenjsko jezero s studencem; na vzhod Veliki Sedlišnik (izgovor: Selišnik) 1955 m, pod njim na jug Mali Sedlišnik, Med Robom in Sedlišnikom: Blejska Konta.

Sólnice 1809 m, rušnate police, nad Krmo Zgornje Brsce.

Veliki ali (v Krmi)¹⁴ Debeli Vrh 1960 m, polica nad Krmo: Spodnje Brsce, na zahod pod njim med 1096 m in 1370 m Gladki Kamen ob poti.

Pri Mlaki ali Vrh Razórja 1893 m; pod njim na jug Zgornji Razor, Lípanjski Vrh 1983 m, na jug sleme Mrelšce, pod njim Nove Koče. Lípanjska Vrata, prehod iz Lípanjske planine v dolino Krme. Čez Dolge Plaze do lovske kočé 945 m Kredarica¹⁵; na jug od nje Lípanjska planina 1633 m. — Vrh nad Rdečim 2005 m; na jugovzhod Brda 1641 m. — Od Vel. Sedlišnika do Lípanjske planine na jug konta Rázor (Lípanjski); pod njo Rudno Polje 1340 m in planina Javornik 1287 m; pod njma na jug Mésnovec 1536 m.
(Dalje prih.)

OBZOR IN DRUŠTVENE VESTI

Planinec — turist — alpinist. — Za nove pojme potrebuje jezik tudi posebnih izrazov; te si ali tvori nanovo ali pa porabi že obstoječe besede in iz njih izloči pomen, ki ga rabi. V najnovejšem času se v naši državi govori veliko o »turizmu«; srbski službeni jezik, ki daje prednost tujkam (odtod imamo »direktorj«, »inspektorj«, »klasec«, »range«, »ordene«, »kasarne«, »kapetane«, »muzik«, »partije«, »taksene marke«, »dopisne karte« itd.), rabi »turizem« za to, kar imenujemo Slovenci, ki smo bili v svojem jeziku dosledni in uspešni puristi, »tujski promet.« V srbsčini je zato »turist«, kakor v angleščini (tourist) in francoščini (touriste), potnik, ki ne potuje po poslih. Pri nas poznamo že od prej »turista«, a le kot takega potnika, ki hodi po gorah. Takega, planinskega potnika imenujemo zdaj dosledno planinca, dočim se besede »turist« v tem pomenu izogibljemo, ker je tuja. Vzporedno s »turistikom« rabimo, in sicer navadno, domačinko »planinstvo«; nikakor pa nam v smislu planinstva ne služi »turizem«. Kajti »turizem« nam je: tujski promet, a namesto planinstva rečemo — ako že rabimo tujko — le izraz »turistika«.

Ni se nam bati, da bi v našem jeziku zato nastala zmeda; držimo se domačih izrazov (planinec, planinka, planinstvo) ter ločimo turizem od turistike; a »turist« je i nam lahko to, kar pomeni v angleščini in francoščini. Čutimo pa, da nam »turist« ne pomeni tako ostro pravega planinskega potnika kakor »planinec«. Vendar se je »planinec« v to smer pri nas šele razvil; zanimivo je, da pozna Pleteršnikov slovar (izšel leta 1895) besedo »planinec« samo v pomenu »alpski-planinski prebivalec« (der Alpenbewohner, Alpler), nima pa še današnjega pomena kot hribolazec (Bergsteiger). Šele Slovensko Planinsko Društvo (ustanovljeno leta 1893) je udomačilo »planince« v sedanjem pomenu. — Slično je bilo pri Nemcih. Grimm v svojem velikem slovarju ima sicer besedo Berg-

¹⁴ Imena robu nad Pokljuko in Krmo so na zemljevidu zanešana in netočna, često iz Krme drugačna.

¹⁵ Kredarica, tod kakor drugod (prim. Kreda v Fužinskih planinah, studenec »V Kred« pod Draškovecem in vas Kred na Goriškem) po svetlorjavi prsti, ki moči. Takisto: Kredarski Klanec na poti pod Peričnikom; V Krédah, žolte, strme skale pod potjo do Bistrice..

steiger (v I. zvezku, izšel leta 1854), a samo v pomenu »fodinae praeses« (predstojnik rudnika), nikakor pa ne v današnjem pomenu; kajti Nemci so rabili tujko »der Tourist« v istem pomenu kakor jezik, iz katerega so jo vzeli. (Prim. Heyse, Fremdwörterbuch iz leta 1873).

In »alpinist«? Ker se je sestavno planinstvo začelo v Alpah, pomeni alpinist najprej planinca v Alpah, potem pa planinca sploh. Besedo so uvedli Angleži, ki so tudi začetniki pravega planinstva; oni so ustanovili prvo planinsko društvo, leta 1857, z imenom »Alpine Club«. Ime so obdržala tudi nastopna ustanovljena društva: »Schweizer Alpenklub« 1863, »Club Alpino Italiano« 1863, »Deutscher Alpenclub« 1869, »Club Alpine Francais« 1874. — Slovenci smo ustanovili svoje »Planinsko (Hrvatje Planinarsko) Društvo«. Za nas ima »planina« dvojni pomen: kot planinski pašnik in kot gora. Prvotno so planine pašniki; za kmeta so bile važne v prvi vrsti te »planine«, kar je zlasti dr. Tuma pravilno poudaril že večkrat. Kmet je rekel: »Živino ženemo v »planino«, to je na planinsko pašo. »To je torej pomen nemške »die Alpe (Alm)«. Ker pa so take planine na gori, je polagoma dobila planina (posebno pa množina »planine«) tudi pomen gore, gorovja »die Alpen«, in v tem smislu se dandanes splošno rabi. Ko bi bili natančni, bi torej n. pr. morali ločiti »K a m n i š k e P l a n i n e«, t. j. Steiner Alpen, od »K a m n i š k e p l a n i n e«, to so planine (planinski pašniki) Kamničanov. — Ko se je v zadnjem času pričela dvigati živinoreja s sirarstvom na planinah, posebno v Bohinju, je dobilo »planinstvo«, to je oskrba planin (pašnikov), nov, pravzaprav pa prvotni pomen; vršila so se predavanja »o planinstvu«. Da se ne zamenja s planinstvom hribolazcev, se v tem slučaju rajši rabi izraz »planšarstvo«. (Prim. članek dr. Frana Spiller-Muys »Turistika in planšarstvo«, Pl. Vestnik, 1928, str. 14).

Čehi imajo svoj »Klub Turistov« in izdajajo svoj »Časopis Turistov«; dokler so delovali v naših Planinah (Alpah), so pa izdajali Alpsky Vestnik. Mi Slovenci imamo Planinsko Društvo, smo planinci in gojimo planinstvo ne samo v Alpah (Planinah), ampak v vseh gorah — planinah, pa tudi v pokrajini, ki je med gorami. Naše domače ime nam zadostuje za vse slučaje. J. T.

Dr. Julius Kugy, »Iz življenja planince« (»Aus dem Leben eines Bergsteigers« — ta znamenita in i za nas velepomembna knjiga je nedavno, že po preteku treh let, izšla v novi (2.) olupšani izdaji. Obširneje bomo o njej poročali v prihodnji številki.

Predavanje veleturista G. I. Finch-a. — K poročilu v 3 štef. (str. 70), kolikor se tiče Maribora, dostavljamo in popravljamo, da je predavanje v Mariboru (dne 10. jan. t. l.) priredil Zimskosportni odsek S. P. D. v Mariboru (ne Ljudska univerza). Predavatelj je temu odseku obljubil, da bo po možnosti prispel prihodnje leto zopet v Maribor predavat o drugi, za občinstvo novi tvarini; prireditelj bo pripravil takisto ta Zimskosportni odsek.

Planinska kapela na Krvavcu. Kmalu bo pretekel čas dveh let, odkar sem se oglašil v Planinskem Vestniku radi kapele na Krvavcu. Tu naj podam kratko poročilo o delovanju našega odbora; seznam darov in izdatkov bom priobčil še letos, takoj po blagoslovitvi kapele.

Do danes smo izplačali nekaj nad 20.000 Din. V prometni banki v Ljubljani je naloženih še nekaj nad 10.000 Din. Koliko so darovali posamezni, bom pozneje natančno obelodanil; danes pa moram izreči javno zahvalo: tvrdkam Pollak, Martičič in Agnola v Ljubljani, tovarni ing. V. Remeč na Duplici pri Kamniku, Hočevar, Janko Stelè, Keršmanec in družba »Arbor« v Kamniku, ki so veliko darovali in natura in tudi za izdelavo ničesar računili! Na moj oglas in prošnjo pred leti so se planinci slabo odrezali! Manjka pač denarja, dobre volje in umevanja!

Pred kratkim sem govoril z g. župnikom iz Stranj, g. Langerholcem, ki mi je pravil, da bo takoj potem, ko bo stala kapela na Krvavcu, pričel z zidavo kapele na Mali Planini, v bližini hotela, ki ga namerava postaviti SPD na lani kupljenem prostoru. Zadeva bo tam mnogo bolj enostavna, ker je na Veliki in Mali Planini zainteresiranih veliko več kmetov, ki bodo kapelo lahko postavili kar iz svojega, brez zbiranja. Tudi dobrega lesa je tam dovolj na izbiro. Kapela na Krvavcu bo sad darov planincev, izletnikov in njih prijateljev; ona na Planini pa delo kmetov-posestnikov. Na ta način bo vsem ustrezno in bo enkrat konec zabavljanja in zbadanja, češ, da kapele na Krvavcu ni treba, ker ga ljudje sploh ne posečajo. In vendar izkazuje vpisna knjiga na Krvavcu relativno večje število posetnikov nego ona v Kamniški Bistrici, dasi je ta na ravnem in se lahko vsakdo tja zaletí. Seveda, kdor hoče godrnjati, ta ne bo v zadregi za razloge. Jaz pa sem mnenja: ne zabavljajmo, ampak delajmo! — Dixi.

Prosim pa: kdor more, naj pošlje svoj dar za kapelo na Sl. Pl. društvo v Ljubljano s pripombo: za kapelo na Krvavcu, ali pa g. trgovcu in podžupanu A. Strgarju v Kamnik. Ako zberemo še 10.000 Din, bo kapela na Krvavcu plačana!

p. Beneš Krakar.

Plazovi v Vratih. — Tekom, zlasti v sredi aprila se bodo nudili veličastni prizori v Vratih, ko bodo od vseh strani drli v dolino plazovi. Prijatelji planin in prirode naj posetijo Vrata tudi ob tem času. Pridejo pa naj v Mojstrano že zvečer, da tam prenoče in zjutraj zgodaj odrinejo v Vrata; ni jim treba priti niti do Aljaževega Doma. Plazovi se udirajo od 9. ure preko poldne, a dan mora biti solnčen. — Priporoča se, da vzamejo s seboj krplice ali smučí za nazaj; tja gredé bodo zjutraj imeli trd sneg, a preko dneva se omehča. K.

Slovensko Planinsko Društvo je interveniralo v Beogradu pri ministru gosp. dr. Korošcu radi ukinitve vlakov, ki so v tujsko-turistovskem pomenu absolutno potrebni; posebno vlaka iz Jesenic-Planica in Kranj-Tržič. Gospod minister, ki je sam planinec, je obljubil, da bode utemeljeno prošnjo vpošteval. Kakor poroča direkcija drž. železnic v Ljubljani, so se medtem zveze dotičnih vlakov nanovo upostavile.

Naše slike. — Na Uskovnici. Zima in sneg! Samo smučarju so pristopne planine. Pravi planinec tudi kot smučar ne vzdrži v krajih, kjer se zbirajo mnogobrojne čete. On ljubi samoto in podal se bo vsaj na širne planote, ki se naslanjajo na Triglavsko pogorje. Prvi nastop ga vede na toli prijazno Uskovnico, kjer se nahaja cela vas pastirskih koč, nudečih dobro zavetje. Naša slika nam pokaže smučarja, stoječega blizu roba planote in občudujočega divno, v zimskem jutru se lesketajočo okolico.

Vsebina: Janko Mlakar: Monterosa in Matterhorn (str. 73). — Bojan Stupica: Severozapadna stena Grebena in severna stena Skute (str. 76). — Ivan Michler: Gradišnica ali Vražja jama (str. 80). — Rado Pavlič: Čez Karavanke na Visoke Ture (str. 84). — Dr. H. Tuma: Imenoslovje Julijskih Alp (str. 89). — Obzor in društvene vesti J. T., Planinec-turist-alpinist (str. 94). Dr. Julius Kugy: Iz življenja planinca. Predavanje veleturista G. I. Fincha. Planinska kapela na Krvavcu (str. 95). Plazovi v Vratih. Intervencija SPD (str. 96). — Naše slike (na prilogi): Na Uskovnici.

»Planinski Vestnik« izhaja 12 krat na leto in stane v tuzemstvu za celo leto 40.- Din, za inozemstvo 60.- Din. — Naroča, plačuje, reklamira se pri Osrednjem Odboru S. P. D. v Ljubljani. Rokopisi, sploh spisi in poročila za natis se pošiljajo na naslov: Dr. Josip Tominšek, gimn. ravnatelj v Mariboru.

Za uredništvo odgovarja: Janko Mlakar, profesor v Ljubljani. — Izdajatelj: Slovensko Planinsko Društvo v Ljubljani; njegov predstavnik je dr. Fran Tominšek, odvetnik v Ljubljani. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani. (Priloge slik tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani).

Na Uskovnici

Fot. prof. Janko Ravnik

Pogled na Triglav izpod Vernarja

Fot. Janko Skerlep